

Pravda i pomirenje se predugo čekaju na Balkanu

Više od 20 godina nakon prvog rata u vezi s raspadom Jugoslavije, naslede nasilja još uvek lebdi nad regijom. 12 200 ljudi još uvek se vode kao nestali, 423 000 izbeglica i raseljenih lica još uvek ne mogu da se vrate svojim kućama, nekih 20 000 ljudi su još uvek apatridi ili im pretil opasnost da to postanu, a najmanje 20 000 žena koje su bile izložene seksualnom nasilju u ratu još uvek treba jaču podršku.

Sve to, u kombinaciji s nekažnjivošću za ratne zločine, ometa pomirenje i ugrožava potpuno uživanje ljudskih prava, demokratije i vladavine zakona.

Mere za ukidanje nekažnjivosti

Osnovni zahtev za pomirenje je da se pred lice pravde izvedu oni koji su izvršili s ratom povezane zločine, prvenstveno zločine seksualnog nasilja. Pravda je potrebna ne samo da se obezbedi lična odgovornost onih koji su izvršili takva kršenja; neophodna je i da se obezbedi reparacija za žrtve, koje dodatno trpe nedostatak podrške i potvrdu svoje patnje.

Rad Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKTJ) omogućio je krivično gonjenje i suđenje visokopozicioniranim vođama umešanim u ratne zločine. Međutim, zemlje u regiji moraju da pojačaju napore da bi se taj rad nastavio na domaćem nivou. Treba da se osnaže domaći pravosudni sistemi, uključujući i sisteme zaštite svedoka, da bi im se omogućilo da efektivnije rade.

Još jedna osnovna stvar je da amnestija, koja vodi do nekažnjivosti za teška kršenja ljudskih prava, nije prihvatljiva, kako su to naglasili [Komitet ministara Saveta Evrope 2011. godine](#) i Evropski sud za ljudska prava u presudi [Marguš protiv Hrvatske](#) iz 2012. godine.

Mnogi se još uvek vode kao nestali, drugi su raseljeni

Prema podacima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, 12 200 ljudi se nakon ratova u bivšoj Jugoslaviji još uvek vode kao nestali. Države u regionu imaju i moralnu i zakonsku obavezu da unaprede napore na rešavanju tih slučajeva, kako bi se porodicama i prijateljima nestalih pružila uteha.

Da bi se to postiglo, neophodna je efektivna saradnja između zemalja u regionu. Nedavno je takva saradnja dovela do značajnih rezultata: tela srpskih civila [ekshumirana su iz masovne grobnice](#) u gradu Zadru u Hrvatskoj, a u Sotinu, takođe u Hrvatskoj, [ekshumirane](#) su civilne žrtve srpske okupacije.

Prema podacima UNHCR-a, u regionu još uvek ima nekih 423 000 izbeglica i raseljenih lica. Rešenja moraju da se pronađu za njih, a naročito za one koji žive u kolektivnim centrima. Neki bitni koraci su poduzeti u kontekstu [Sarajevskog procesa](#), koji se tiče pronalaženja trajnih rešenja za izbeglice. Grade se nove [stambene jedinice](#), uz pomoć Razvojne banke Saveta Evrope.

Rešenja moraju da se pronađu i za 20 000 ljudi u i izvan regiona koji su apatridi ili im pretil opasnost da će da postanu apatridi, naročito Romi.

Pristup istini

Za pomirenje je neophodna istina. Inicijativa za [REKOM](#), pod vodstvom nevladinih organizacija, koja za cilj ima da utvrdi i predoči činjenice o ratnim zločinima, unapredila je među narodima u regionu shvatanje procesa pomirenja. Tokom poslednjih godina mandata Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, veliki dio napora će da se usmeri na njegov [program Autrič \(Outreach\)](#), čiji cilj je da među građanima u regionu, a naročito među mladima, unapredi svest o tranzicionoj pravdi. Iskazuje se zabrinutost da proces kasni i da je kod ljudi u regionu, kao rezultat nekih delova rada Tribunala, stvoren osećaj nepravde. Neophodno je da se ovakva pitanja otvoreno razmatraju i da se o njima razgovara kroz Tribunalov program *Autrič*.

Obrazovni sistemi zemalja u regionu u ovom kontekstu igraju ključnu ulogu. Međutim, na celom Balkanu u obrazovanju postoje podjele po etničkim osnovu, što predstavlja ozbiljnu prepreku pomirenju. Regionalni projekat Saveta Evrope [Inkluzivno obrazivanje – ljudska prava, ranjive grupe i manjine](#) predstavlja put ka rešavanju ovog problema.

Regionalni dijalog i saradnja

Nedavno su napravljeni neki vrlo bitni koraci ka efektivnom dijalogu i pomirenju među državama. U aprilu je srpski predsednik Nikolić uputio nedvosmisleno izvinjenje za ratne zločine koje su srpske snage izvršile u Srebrenici, rekavši: “Ja klečim i tražim pomilovanje za Srbiju zbog zločina koji je izvršen u Srebrenici. Izvinjavam se za zločine koje je u ime naše države i našeg naroda počinio bilo koji pojedinac iz našeg naroda.”

Isto tako, u januaru je Bosna i Hercegovina sa Srbijom [potpisala protokol](#) o saradnji u krivičnom gonjenju ratnih zločina, a u aprilu su Kosovo i Srbija [potpisale politički sporazum](#) o severnom Kosovu.

Zajednička odgovornost

Jedan od ključnih izazova za društva izašla iz sukoba je da se pozabave prošlošću. Jesu poduzeti neki važni koraci, ali dosta toga još treba da se uradi. Pomirenje na Balkanu mora da dođe kroz pravdu, odnosno kroz efektivnu istragu i krivično gonjenje ratnih zločina i obezbeđivanje adekvatne reparacije za sve žrtve rata. To više ne može da se odgađa – na državnim vladama je da pojačaju napore na tome.

Nils Muižnieks

Posjetite komesarov tematski vebsajt o [posleratnoj pravdi i pomirenju u regionu bivše Jugoslavije](#)